

Nedělní úvaha (kázání) na text Markova evangelia

v Lysé nad Labem, 32. neděli církevního mezidobí, 8. listopadu 2020

Uzdravení posedlého v Gerase

Přijeli na protější břeh moře do krajiny gerasenské. Sotva Ježíš vystoupil z lodi, vyšel proti němu z hrobů člověk posedlý nečistým duchem. Ten bydlel v hrobech a nikdo ho nedokázal spoutat už ani řetězy. Často už ho spoutali okovy i řetězy, ale on řetězy ze sebe vždy strhal a okovy rozlámал. Nikdo neměl sílu ho zkrotit. A stále v noci i ve dne křičel mezi hroby a na horách a bil do sebe kamením. Když spatřil zdálky Ježíše, přiběhl, padl před ním na zem a hrozně křičel: „Co je ti po mně, Ježíši, synu Boha nejvyššího? Při Bohu tě zapřísahám, netrap mě!“ Ježíš mu totiž řekl: „Duchu nečistý, vyjdi z toho člověka!“ A zeptal se ho: „Jaké je tvé jméno?“ Odpověděl: „Mé jméno je ‚Legie‘, poněvadž je nás mnoho.“ A velmi ho prosil, aby je neposílal pryč z té krajiny. Páso se tam na svahu hory veliké stádo vepřů. Ti zlí duchové ho prosili: „Pošli nás, ať vejdemo do těch vepřů!“ On jim to dovolil. Tu nečistí duchové vyšli z posedlého a vešli do vepřů; a stádo se hnalo střemhlav po srázu do moře a v moři se utopilo. Bylo jich na dva tisíce...Ti, kteří to viděli, vyprávěli jim o tom posedlém a také o vepřích, co se s nimi stalo. Tu počali prosit Ježíše, aby odešel z těch končin. Když vstupoval na loď, prosil ho ten člověk dříve posedlý, aby směl být s ním. Ale Ježíš mu to nedovolil a řekl: „Jdi domů ke své rodině a pověz jim, jak veliké věci ti učinil Pán, když se nad tebou smíloval.“ Ten člověk odešel a začal zvěstovat v Dekapoli, jak veliké věci mu učinil Ježíš; a všichni se divili. *(Bible, Markovo evangelium, 5. kapitola)*

Uzdravení v Gerase, History Bible, (1430), Koninklijke Bibliotheek, The Hague

**Vhodné je doplnit i četbou Žalmů 147 i četbou prvních čtyř kapitol Markova evangelia.
Vhodná píseň je 355 z evangelických zpěvníků či 635 jako modlitba tamtéž.**

Máme před sebou další příběh uzdravení. V rámci evangelia je to epizoda. Někdy nám uniká, že pro porozumění jednotlivostí je třeba vnímat celek. Žijeme v době výkřiků, nadměrných novinových titulků a fotografií. I Ježíšův příběh lze rozdrobit, jednotlivé perikopy, verše i slova (či výkřiky) vytrhnout z kontextu. Nedělejme to. Svým řazením jednotlivých epizod a sledu událostí nám chtěli redaktori evangelia něco důležitého říci, někam nás nasměrovat. Vyprávění příběhů je navíc základem lidské evoluce, zrodilo se s rozvojem řeči a pomáhalo pochopit jednotlivosti tím, že je zasazovalo do celku. Člověk je odpradáвна hnán touhou nahlédnout důvod, příčinu či dokonce smysl skutečností, jež jej obklopují. Vnímat celek. Rezignace na hledání souvislostí, pouhé reflexivní reakce ne bezprostřední podněty kolem, to vše je znakem návratu do živočišné říše. Být člověkem znamená mít přehled či nadhled. Vnímat věci v kontextu. Kontextem dnešní pandemie tak mohou být podobné události v dějinách, či docela obyčejné smíření s vlastní smrtelností. A do celku souvislostí kolem současné světové paralýzy je možné přidat i něco k dané věci velmi podstatného, byť dávno pozapomenutého a ze světa vypuzeného. Ježíše Krista, ukřižovaného a vzkříšeného židovského tesaře, syna Božího. Pojdme si tedy opět vyprávět jeho příběh.

Markovo vyprávění nás rychle zavádí do centra dění. To takový evangelista Lukáš postupuje ve své verzi příběhu historicky a po všech starozákonních souvislostech Ježíšova narození nechá Krista na pozadí legend vyrůstat, léčit i učit, vždy se zřetelem ke všem vedlejším postavám a mnoha dějovým odbočkám. Markův Ježíš dělá všechno najednou a hned. S Markem skočíte rovnou mezi učedníky, vše se kolem překotně děje, vy sice jako cizinci polovině věcí nerozumíte, ale jste tam. Je to mnohem živější verze příběhu, jen občas poněkud nepřehledná. I přesto má svůj vývoj. Od začátku je Kristus obdarován schopností léčit a pomáhat. Od začátku se s ním ale také někdo hádá či vede disputace.

Ježíš obklopen svými učedníky vystupuje veřejně a s vědomím závažnosti vlastní role. Zároveň na sebe odmítá strhávat pozornost, o tzv. Mesiášském tajemství jsme si ostatně povíдали minule. Přesto čelí pokorný Ježíš neustálé kritice, uštěpačným poznámkám, konfliktům. Neustále se tematizuje, s kým se stýká (Mk 2,16), že se vytahuje (Mk 2,7), nebo že dělá věci jinak, než je zvykem (Mk 2,18-28). Do toho se na něj tlačí po zdraví lačníci zástupy, úplně cítíme davovou psychózu, touhu předběhnout, dotknout se, urvat si něco z Ježíše, jakousi kouzelnou pilulku pro vlastní potřebu (Mk 3,9-10). A Ježíš uzdravuje, resp. čistí, očišťuje lidské tělo i mysl – to, že jako léčebnou metodu používá exorcismus, naznačuje, že tělesné i duševní zdraví je nějak spojeno s čistotou, pozitivním myšlením, odepřením zlému. Ježíš uzdravuje a uzdravuje... a neustále opakuje, že nechce být středem pozornosti, a dav se tlačí a on ustupuje a mnozí šílí a křičí (Mk 3,11)... a do toho už se někde v zákulisí spřádají plány na jeho likvidaci (Mk 3,6). Opravdovou „ranou do zad“ je ovšem nařčení z pomatenosti, v jehož rámci si proň přijdou jeho nejbližší. Vlastní rodina (Mk 3,21.32-33). I tu musí Ježíš ztratit,

byť z ní pozdější tradice udělá zakladatele církve. A my to celé čteme a ptáme se, jak to může Ježíš zvládnout, jak to může vydržet. Vždyť mezi jeho vlastními lidmi je tolik zla.

A pak je tu náhle klidná, intimní chvíle, kdy je Ježíš jen se svými učedníky. S těmi naslouchajícími. A Ježíš jim hodně vysvětluje a je úplně cítit jeho láska k nim (Mk 4,10-20). Po všem tom prožitém je potřeba trochu lásky. Dostávat i dávat. Ježíš vlastně chválí. Cení si své „církve“. Roste (i pro Ježíše) nečekaně, navzdory vzájemné nepokrevnosti a odlišnosti (Mk 4,26-32). Ti jeho jsou mu jako světlo (Mk 4,21-25). To a jistě i jiné věci říká Ježíš svým novým nejbližším. Ale chvilka oddechu končí. Vyjíždí se na rozbourané moře a do ciziny. Marek je ve svém vyprávění mistrem zvrátů. Příběh neustále graduje. A nikdy nemáte pocit, že už to tu bylo, že se příběh opakuje. Náhle jsou v nebezpečí života i sami učedníci (Mk 4,35-41), aby vzápětí přihlíželi nové dimenzi Ježíšova exorcismu. Tentokrát jde o celé stádo vepřů, navíc v cizím náboženském (nevěřícím) prostředí, v cizině, daleko od domova.

Je velmi trefné a symbolické, že první (a téměř jediný) na koho tam Ježíš po svém přistání narazí, je člověk nemocný. Velmi vážně nemocný, ubližující sám sobě. Člověk bez budoucnosti, resp. člověk velice žalostné budoucnosti. Nespoutaný a nezkontrolovaný. Člověk bez přátel, funkčních vztahů. Vše bylo rozbito. Zajímavý je i výčet míst, kde se jeho nemoc projevuje. Ať už jde o hřbitov, místo rozjímání¹, nebo o hory, místo kde pobývá Hospodin a obdarovává slovem (Zákonem, Desaterem), všude jen projevy nemoci a nikde už místa pro Boha. Jakoby nám situace posedlého říkala, jaký je svět, do něhož Ježíš vstupuje. Je to nemocný, odcizený svět. Extravagantní svět. Problematické jsou v něm už mezilidské vztahy, natož vztah k Bohu. Ježíš o pár řádek dříve mluvil o síle Božího království, o jeho nezadržitelném růstu, o jeho světle. Platí to i v tomto Bohu odcizeném světě?

Příběh nám odpovídá, že ano. Není místa, kam by Kristus nemohl přijít. Ježíšova reakce nám navíc pomáhá ještě lépe pochopit všechna jeho předchozí uzdravení. Gerasenská příhoda odkrývá plně Ježíšovu antropologii. Je vstřícná a chápající. Člověk je v Ježíšových očích dobrým obrazem Božím, nemá v sobě apriori žádný dualismus dobra a zla. Zlo není lidská genetická veličina. Člověk je třeba chytrý či hloupý, talentovaný či nešikovný, ale vždy může být dobrý. Jenže na něj v lidském světě číhá zlo či pomatení, které se předává jako nemoc. A člověk je tím zlem zasažen, spoután, obsazen, znesvobodněn. Così, co do něj vstoupilo (či co vpustil dovnitř), jej změnilo. Odcizilo jej sobě i Bohu. A tady, v cizím světě, to má tedy grády. Je šílené, co vše se tam děje. První člověk, kterého Ježíš potká, musí unést tolik pomatení, tolik zla, že ani stádo vepřů by to neuneslo. To zlo má sílu římského vojenského oddílu (legie)! Zmůže s tím něco Bůh, který tam notabene není doma? A jak to udělá?

¹ Hřbitovy byly v bibli často i místem pobytu malomocných a jiných vyděděnců společnosti, místem opravdové beznaděje, místem bez Boha.

Všimněme si. Ježíš se ptá, nazývá věci pravými jmény. Jedná svým způsobem laskavě, vede jakýsi terapeutický rozhovor. Slovesy vyjádřeno - Ježíš „říká“ a „dovoluje“. Na druhé straně se „křičí“ i „prosí“, „zapřísahá“ i démonizuje. Ještě ani pořádně nevykročil na břeh a už je Ježíš obviňován z utrpení („netrap mě!“), demagogie si tu podává ruku s hysterií. Kdo by neznal souvislosti, snadno by podobným výkřikům podlehl. Přidává se i podlézavost, jež se maskuje za pokoru („padl mu k nohám“, „prosil jej“). S Ježíšem nepřichází žádná armáda, ba ani armáda doktorů. Takový strach a hysterii vzbuzuje obyčejné slovo, obyčejný věřící člověk. Ježíš jen nazývá věci pravými jmény, nahlíží z vyšší perspektivy skutečnost a odhaluje ji, demaskuje. I tak lze léčit člověka.

Posledlý v Gerase byl vyléčen. To ale není důvod, proč nám byl příběh vyprávěn. Uzdravení posedlého je jistě dobrou zprávou, nicméně v kontextu dřívějších uzdravení je to „jen“ další vyléčený. Ježíš cestuje do ciziny, riskuje v nebezpečné bouři. A celý ten „výlet“ do světa (na druhou stranu jezera), nemá zdánlivě mnoho důvodů. Kdo čekal vřelé přijetí, je zklamán. Pak jsou tu ti utopení vepři, kteří bývají čtenáři často litováni. Ani ti vepři nejsou pochopitelně důvodem Ježíšovy cesty, jsou jen Markovým vtípkem, že výsledkem Ježíšova „výsadku“ je krom jiného oslabení vojenského zásobování (stáda vepřů sloužila k zásobování římských legií v oblasti). Další okolnosti a odhalení příběhu jsou pak spíše smutné. Zlo ze světa nemizí, jen se přenáší. A někdy je k nevydržení, což by dosvědčili právě ti vepři. I tak však zlo zůstává. Kdo musí naopak odejít, je Ježíš. Už od jeho prvního kroku je vyzýván k nečinnosti (v. 7) a odchodu (v. 17). A Ježíš také posléze odchází.

Přesto nám v Gerase svítí plaménky naděje. Jednak je fascinující strach, který Ježíš ve zlu vzbuzuje. Svědčí o Kristově moci. O síle Božího slova. O síle shůry znějící pravdy. Další dobrou zprávou je Ježíšův zájem o svět, o lidi vzdálené, duchovně odcizené. Poprvé tak můžeme slyšet, že Ježíš říká uzdravenému, aby ve světě zůstal a o Kristu svědčil. Je výslovně prolomeno tzv. Mesiášské tajemství (“jdi domů, ke své rodině a pověz jim”).² V Gerase se ocitáme ve světě, který o Bohu-Hospodinu neslyšel, resp. jej nebere zcela vážně. V takovém světě je třeba Krista, který přivádí k Bohu. A byť tento svět prozatím Ježíš opouští, povolává si v něm své svědky. Náš dnešní uzdravený je prvním z nich. Příběh uzdravení posedlého v Gerase tak říká, že i „bezbožný“ svět má naději. Že i o něj se Bůh zajímá, že i v něm dokáže uzdravovat. A že zvěst o Kristu je dobrou zprávou právě pro něj.

² Ve světě věřících lidí je ve vztahu k Bohu nebezpečný lidský egoismus, církev je odpradávná namísto Boha fascinována „duchovními“ vůdci a silnými lidskými osobnostmi. U Marka se proto sám Ježíš vyhýbá popularitě, aby neodváděl pozornost od Boha a Božího království. Věřící žid má přece Zákon a proroky, měl by tedy především rozvíjet svůj vztah s Bohem. V dnešním příběhu je ale situace diametrálně odlišná. Ježíš je v něm osločován „synem boha nejvyššího“ (jednoho z mnoha), což je znamením náboženského synkretismu, zkrátka zmatku, míchání různých náboženství a pověr dohromady.